

**ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อชุมชนท้องถิ่น
ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์: กรณีศึกษาชุมชนบ้านรวมมิตร
ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย**

**The Impact of Ecotourism on Local Community with Various
Ethnic Groups: A Case Study of Ruam-mitr Village,
Mae-Yaaw Subdistrict, Muang District, Chiangrai Province**

ภีร์วัฒน์ นนทะโชติ¹
Perawat Nonthachot¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอันเป็นผลมาจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 2) ศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อชุมชนบ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย และ 3) เสนอแนวทางการลดปัญหาผลกระทบ และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านรวมมิตรอย่างยั่งยืน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นบุคคลสำคัญที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านรวมมิตรมานานกว่า 10 ปี โดยเลือกแบบเจาะจงจากปราชญ์ชุมชน หรือกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวในชุมชน และกลุ่มตัวแทนชาวบ้านในชุมชนบ้านรวมมิตรที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ทั้งชนพื้นเมืองและชาวเขาเผ่าต่างๆ ได้แก่ กะเหรี่ยง อาข่า ลาหู่ ม้ง ลีซอ ไทลื้อ ขมุ และลัวะ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาในภาพรวม ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านรวมมิตร อันเป็นผลมาจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านสภาพแวดล้อมพบว่า ชุมชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ระบบคมนาคม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ด้านเศรษฐกิจในภาพรวมดีขึ้น ชาวบ้านมีงานทำ มีรายได้ และทางเลือกในการประกอบอาชีพ ด้านสังคม มีการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด ทำให้ชุมชนรักและหวงแหนวัฒนธรรมของตนเองลดน้อยลง

¹ ภาควิชาวัฒนธรรมสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

¹ Department of Social innovation, Faculty of Humanities and Social Sciences, Uttaradit Rajabhat University

* Corresponding author. Tel. 085-9585651 E-mail: perawatn98@hotmail.com

2. ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อชุมชนบ้านรวมมิตร ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่างๆ ปัญหามลพิษทางอากาศและทางเสียงที่เกิดจากเรือหางยาวรับส่งนักท่องเที่ยว ด้านเศรษฐกิจ เกิดปัญหาการกระจายรายได้และการแบ่งปันผลประโยชน์ไม่เป็นธรรมและโปร่งใส ด้านสังคม เกิดปัญหาความขัดแย้งทางความคิด ปัญหาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ด้านวัฒนธรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ การแต่งกาย ภาษา และวัฒนธรรมในการอยู่อาศัย

3. แนวทางการลดปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านรวมมิตร ด้านสิ่งแวดล้อม ควรส่งเสริมความร่วมมือในการอนุรักษ์และรักษาสีเขียวของชุมชนแก่นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการด้านเศรษฐกิจ ควรปรับระบบการบริหารงานโดยเน้นการเพิ่มกิจกรรมการสร้างรายได้และแบ่งผลประโยชน์ตอบแทนให้กับชุมชนอย่างชัดเจน ด้านสังคม ควรเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกชนเผ่าในการบริหารจัดการกิจกรรมของชุมชน ด้านวัฒนธรรม ควรส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการร่วมกันสร้างร่วมกันรักษา เพื่อให้คงสภาพความเป็นบ้านรวมมิตรไว้

สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านรวมมิตรให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ควรสร้างจิตสำนึกที่ดีกับผู้ประกอบการ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรท้องถิ่น ควรจัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน เน้นการจัดการท่องเที่ยวภายใต้ปัจจัยที่เอื้ออำนวยเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว และควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาอาชีพ สร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่ชุมชนให้เป็นมรดกสืบทอดต่อไป

คำสำคัญ: ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, ชุมชนท้องถิ่น, ความหลากหลายทางชาติพันธุ์

Abstract

This qualitative research aimed to investigate: 1) impacts on environmental, economical, social and cultural changes from Ecotourism of Ruam-mitr Village Community, Mae-Yaaw Subdistrict, Muang District, Chiangrai Province; 2) impacts of Ecotourism of Ruam-mitr Village Community, Mae-Yaaw Subdistrict, Muang District, Chiangrai Province; and 3) guidelines to lessen the impacts and to sustainably develop Ecotourism at Ruam-mitr Village Community. The informants were important people living in Ruam-mitr Village Community for more than 10 years. They were specifically and randomly selected from local sophists or community leaders, service-business operators and tourism industry operators within the community comprised of various ethnic groups both local native and hill tribe people such as Karen, Akha, Lahoo, Hmong, Lee-Saw, Tai-lue, Kamhu and Lua. The research tools were the questionnaires and Non-participant observation. Collected data were analyzed using content analysis, and the results were in overall narrative form. The study revealed that:

1. The changes of the local community caused by the ecotourism impacts were found that in environmental changes—the rapid growth of the community, systematic development of the infrastructures, transportation system, and public facilities; the overall economy increased satisfactorily—villagers earned high incomes and had high chances choosing a job; and social

changes changed by leaps and bounds which affected their consciousness' reductions of cultural conservation.

2. The impacts of ecotourism towards the local community showed that environmental impacts caused solid waste problem, air and noise pollutions from long-tailed boat trips in the area; economic impacts affected some maldistributions of income and the unfair interests; the conflicts among the villagers' opinions and public participations in activities led to the social impacts; and cultural impacts affected villagers' beliefs, dresses, language and ways of life.

3. The guidelines to lessen the impacts of Ecotourism at Ruam-mitr Village Community were involved with the environmental guidelines—to encourage the cooperativeness among tourists and operators about environmental conservations; economic guidelines—to improve the administrative system by focusing on increasing and sharing incomes and interest articulations of the villagers; social guidelines—to focus on the villagers' recognizance of growing and conserving of the community to be in the original conditions.

The guidelines to contribute of the sustainable ecotourism were suggested that creating stakeholders' awarenesses of ecosystem; emphasizing on villagers' and local organizations' participations in the activities; creating a network and cooperatives of ecotourism, especially government sectors should support the internal tourism managements under facilitating factors for tourism potential; and contributing occupations and maximize the local groups' understandings about natural conservation to be the community inheritance.

Keywords: The Impact of Ecotourism, Local Community, Various Ethnic Groups

ความสำคัญของปัญหา

การแข่งขันในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น ทุกประเทศต่างให้ความสำคัญกับการลงทุนและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้ประเทศ สิ่งที่น่าวิตกคือ บริบทที่เปลี่ยนไป ทั้งสถานการณ์และปัจจัยเสี่ยงด้านการท่องเที่ยวที่นับวันจะมีความซับซ้อน รุนแรง และเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554: 25)

จังหวัดเชียงราย นับเป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่เหนือสุดของประเทศไทย เป็นจังหวัดที่มีความได้เปรียบในด้านภูมิประเทศที่สวยงามและมีเส้นทางคมนาคมที่สามารถเชื่อมโยงไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้จังหวัดเชียงรายมีความสำคัญในด้านการท่องเที่ยวและเป็นเสมือนประตูสู่ตลาดการค้า การลงทุน เพื่อรองรับการเปิดการท่องเที่ยวอาเซียนมากยิ่งขึ้น ด้วยปัจจัยดังกล่าว จึงทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว จากข้อมูลสรุปสถานการณ์ท่องเที่ยวภายในประเทศ จังหวัดเชียงรายพบว่าในรอบปี พ.ศ.2553 มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาเยือนจังหวัดเชียงรายจำนวน 2,288,218 คน และในปีถัดมามีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนเป็นจำนวน 2,311,370 คน เพิ่มขึ้นเกินกว่า 2 หมื่นคน ส่งผลให้จังหวัดเชียงรายมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยในปี พ.ศ.2553

มีรายได้ 15,025 ล้านบาท และในปี พ.ศ.2554 มีรายได้ 14,485 ล้านบาท (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556) จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้จังหวัดเชียงรายมีนโยบายในการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างจริงจัง โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด ไว้ในแผนปฏิบัติการ 4 ปี พ.ศ.2552-2555 ที่มุ่งเน้นแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกำหนดแผนงานต่างๆ อาทิ การส่งเสริมการท่องเที่ยวพื้นเมือง/ชนเผ่า และการใช้ภาษาท้องถิ่น การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์บริเวณริมฝั่งแม่น้ำกก (กรมการท่องเที่ยว สืบค้นจาก http://www.cots.go.th/cr_develop.php)

ชุมชนบ้านรวมมิตร เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำกก ในพื้นที่หมู่ที่ 2 ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนที่มีสภาพทางธรรมชาติที่สวยงาม ชาวบ้านมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างสงบและเรียบง่าย ประชาชนในชุมชนมีหลากหลายชนเผ่าอาศัยอยู่ร่วมกัน อันเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน “รวมมิตร” ไม่ว่าจะเป็น กะเหรี่ยง อาข่า ลาหู่ ลีซอ ม้ง ไทลื้อ และคนเมือง จากความหลากหลายของชนเผ่าทำให้ชุมชนมีความโดดเด่นในด้านผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชนเผ่า โดยเฉพาะผ้าทอที่สวยงาม และที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ คือ การท่องเที่ยวในรูปของทัวร์ช้างหรือนั่งหลังช้าง เที่ยวชมธรรมชาติที่สวยงาม ชุมชนบ้านรวมมิตรจึงนับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ภาครัฐ เอกชน ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ระบบนิเวศ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชนกลุ่มน้อยเผ่ากะเหรี่ยงและหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ในหมู่บ้านรวมมิตรที่ยังคงมีสภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง และคุณค่าเชิงนิเวศของจังหวัดที่จัดระบบการบริหารจัดการบนพื้นฐานของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว (นิพล เชื้อเมืองพาน, 2542: 2)

การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมและเป็นกระบวนการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวจากภูมิภาคต่างๆ เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวปลายทาง และมีโอกาสที่ได้พบปะและพูดคุยกับคนท้องถิ่น ผลจากการพบปะและมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างชาวบ้านในท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยวต่างชาติหรือต่างถิ่น มักส่งผลกระทบต่อผู้คนของชุมชนในท้องถิ่นนั้นๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม อาจจะปรากฏในรูปของการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปแบบและวิถีปฏิบัติของพิธีกรรมในชุมชนหรือการเปลี่ยนแปลงขนาดและรูปลักษณะของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองอุปสงค์ด้านการท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน และทัศนคติของชาวบ้านในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ (ภารดี โยธธศรีกุล, 2554: 138) จากผลการศึกษาของทิพย์พรรณนา เทียงธรรม (2548) พบว่าการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเร่งให้ชุมชนเกิดการบริโภคสูงขึ้น อีกทั้งการท่องเที่ยวยังเป็นสื่อกลางของการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่สำคัญและรวดเร็ว ซึ่งในชุมชนบ้านรวมมิตรการเปลี่ยนแปลงที่เห็นอย่างเด่นชัดคือ การแต่งกายที่มีความเป็นสากลมากขึ้น รวมถึงบ้านเรือนที่มีลักษณะมั่นคง เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้จากหายไปจากชุมชนที่เล็กลงน้อย ดังนั้น หากมีแต่การส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่ไม่มีการป้องกันและอนุรักษ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมแล้ว ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวมากที่สุดคงไม่ใช่เฉพาะประชาชนที่อาศัยในแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังสื่อถึงภาพลักษณ์และการสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามก็จะสูญหายไปด้วย

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อชุมชนบ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม และวัฒนธรรมอันเป็นผลมาจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากนี้เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อการวางแผนและกำหนดมาตรการในการแก้ไข

ปัญหาให้สอดคล้องกับสภาพบริบททางด้านสังคม วัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ของแหล่งชุมชน อันนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพและการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

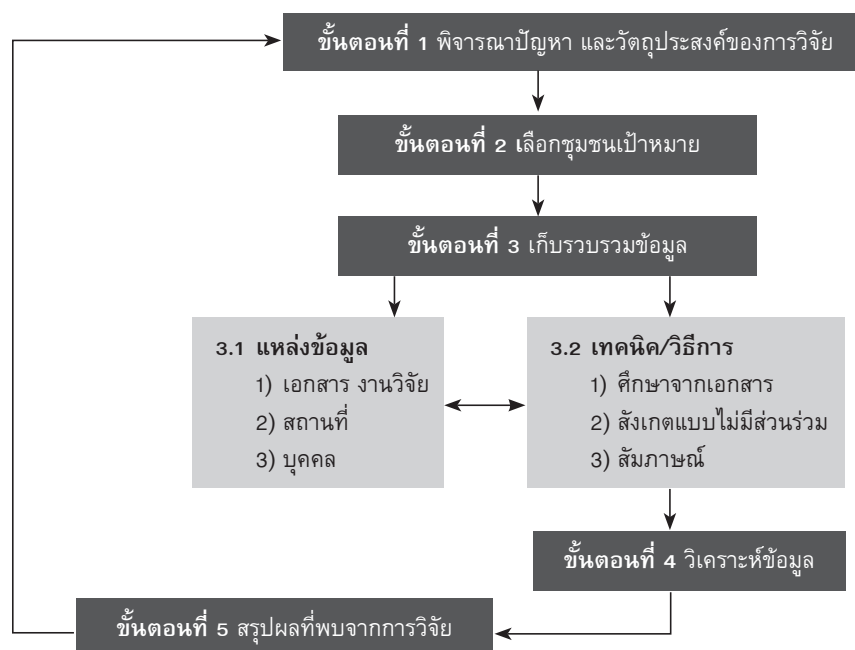
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอันเป็นผลมาจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อชุมชนบ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อเสนอแนวทางการลดปัญหาผลกระทบและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านรวมมิตรตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา การตีความข้อมูล (Hermeneutic Phenomenology) ตามแนวคิดของ Martin Heidegger (Leonard, 1989) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. การพิจารณาปัญหา และวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบและทำความเข้าใจกับปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้กระบวนการขั้นตอนต่อไปสอดคล้องและตอบสนองส่วนสำคัญ โดยปัญหาของการวิจัยครั้งนี้ คือ ความต้องการที่จะทราบว่าผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อชุมชนบ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายหรือไม่ อย่างไร หากมีการเปลี่ยนแปลง ผลจากการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างไร และอะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แนวทางการลดปัญหาผลกระทบและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านรวมมิตรให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ควรมีแนวทางอย่างไร จากปัญหาการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำไปเป็นกรอบในการกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

2. การเลือกชุมชนเป้าหมาย

ผู้วิจัยเลือกชุมชนบ้านรวมมิตร หมู่ที่ 2 ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนเป้าหมายในการศึกษา เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีประชากรทั้งชนพื้นเมืองและชาวเขาเผ่าต่างๆ ได้แก่ กะเหรี่ยง อาข่า ลาหู่ ม้ง ลีซอ ไทลื้อ ขมุ และลัวะ เข้ามาอยู่รวมกัน เมื่อชุมชนบ้านรวมมิตรเปิดตัวเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านหัตถกรรมและท่องเที่ยว OTOP ประจำปี 2549 ได้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติจำนวนมากเข้ามาท่องเที่ยว สถานการณ์ดังกล่าวอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนแต่ละชนเผ่าที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านสังคม ประเพณี และวัฒนธรรม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การพิจารณาแหล่งข้อมูล ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากหลายแหล่งมีทั้งแหล่งเอกสาร แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 แหล่งเอกสาร ได้แก่ รายงานสถิติข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว รายงานผลการศึกษาและเอกสารวิชาการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ตลอดจนการศึกษารายงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจพื้นฐานในสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่มีส่วนเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในชุมชน

3.1.2 แหล่งสถานที่ ได้แก่ ชุมชนบ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

3.1.3 แหล่งบุคคล เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในพื้นที่บ้านรวมมิตร จำนวน 68 คน ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ประกอบด้วยกลุ่มตัวแทน 4 กลุ่ม ได้แก่

- 1) ตัวแทนผู้นำชุมชนบ้านรวมมิตร ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 5 คน
- 2) ตัวแทนปราชญ์ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน จำนวน 8 คน
- 3) ตัวแทนผู้ประกอบการธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านรวมมิตร 10 คน
- 4) ตัวแทนชาวบ้านที่ดัดบ้านเรือนในหมู่บ้านรวมมิตร ซึ่งประกอบด้วย บุคคลหลากหลายชาติพันธุ์ทั้งเป็นชนพื้นเมืองและชาวเขาเผ่าต่างๆ ได้แก่ กะเหรี่ยง อาข่า ลาหู่ ม้ง ลีซอ ไทลื้อ ขมุ ลัวะ โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์จากตัวแทนชาวบ้านที่เป็นชนพื้นเมือง และชาวเขาเผ่าต่างๆ ชาติพันธุ์ละ 5 คน รวมจำนวน 45 คน

3.2 เทคนิค/วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

3.2.1 การศึกษาจากเอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รายงานสถิติข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การศึกษารายงานผลการศึกษาและเอกสารวิชาการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว รายงานประจำปีของอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ตลอดจนการรายงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจพื้นฐานและสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงที่มีผลมาจากการท่องเที่ยว

3.2.2 เทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในการศึกษาชุมชนบ้านรวมมิตร ผู้วิจัยใช้วิธีเข้าไปในชุมชน เพื่อทำการสังเกตเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยใช้แบบบันทึกการสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อสังเกตชาวบ้านที่ร่วมศึกษา ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับแบบแผนพฤติกรรม วัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมการดำเนินชีวิตและสถานการณ์ต่างๆ ในชุมชน รวมถึงข้อมูลทางกายภาพของชุมชน เช่น ลักษณะการตั้งบ้านเรือน ที่ตั้งของร้านค้าที่ให้บริการทางด้านการท่องเที่ยว รวมถึงการสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน เป็นต้น

3.2.3 การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการพูดคุยระหว่างผู้ทำวิจัยกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ต้องการ ซึ่งผู้วิจัยใช้กระบวนการสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบยืนยันกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร จากกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ดังกล่าวตามข้อ 3.1.3 โดยใช้แบบบันทึกการสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามโครงสร้างของข้อมูลที่ต้องการ โดยมีข้อคำถามเกี่ยวกับ สภาพทั่วไปของชุมชน วิถีชีวิตของชุมชนก่อนและหลังการเข้ามาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อชุมชนบ้านรวมมิตร ตลอดจนแนวทางการลดปัญหา ผลกระทบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านรวมมิตร

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการดังนี้

- 1) เตรียมเครื่องมือและซักซ้อมการใช้เครื่องมือ ทำความเข้าใจกับเทคนิควิธีการต่างๆ ที่ใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2) ติดต่อกับชุมชนที่จะเข้าไปศึกษา แสวงหาแหล่งเอกสารที่ต้องการค้นคว้า ผู้วิจัยได้ติดต่อกับบุคคลผู้มีบทบาทสำคัญและเป็นสมาชิกอยู่ในชุมชนที่ต้องการศึกษา ชี้แจงจุดประสงค์ของการเข้าไปศึกษานัดหมายวันเวลาที่เข้าไปศึกษาในชุมชน และในส่วนของเอกสารที่ต้องการศึกษานั้น ผู้วิจัยได้แสวงหาจากห้องสมุดสถาบันต่างๆ ติดต่อกับผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งสามารถรวบรวมเอกสารได้มากเพียงพอกับการใช้วิเคราะห์เพื่อตอบคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) วางแผนการเข้าชุมชน โดยผู้วิจัยได้กำหนดเป้าหมาย กิจกรรมและระยะเวลาที่ดำเนินการอย่างชัดเจน โดยกำหนดระยะเวลาของการเข้าศึกษาชุมชนเป้าหมาย 3 เดือน ตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ.2555
- 4) เข้าเก็บข้อมูลในชุมชน ผู้วิจัยได้เข้าศึกษาชุมชนระยะหนึ่ง แล้วจึงเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูล โดยความช่วยเหลือของผู้ประสานงาน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งชาวบ้านในชุมชนบ้านรวมมิตร
- 5) รวบรวมข้อมูลที่เก็บได้อย่างเป็นระบบ และตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล โดยการวิเคราะห์เป็นระยะๆ ตลอดช่วงของการเก็บรวบรวมข้อมูล และขั้นตอนสุดท้ายทำการตรวจสอบว่าข้อมูลที่เก็บได้ทั้งหมดมีความครบถ้วนตามต้องการ สามารถตอบปัญหาหรือสนองจุดประสงค์ได้ครบถ้วนหรือไม่

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งทำการตรวจสอบข้อมูลไปด้วย ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อชุมชนบ้านรวมมิตร โดยยึดหลักการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดของ Bogdan & Biklen (2003) ที่ได้เสนอขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ตั้งแต่การนำข้อมูลที่บันทึกในแบบบันทึกการถอดความ ที่ได้จากการถอดความคำต่อคำ ออกมาเป็นบทสนทนา รวมทั้งการให้รหัสข้อมูล และดึงข้อความที่สำคัญ ที่กล่าวซ้ำๆ กันออกมา โดยพยายามให้ความหมายที่เป็นไปได้ของแต่ละข้อความสำคัญหรือประโยคนั้นให้ชัดเจนขึ้น ทำการตีความข้อมูลโดยจัดระบบความหมายของข้อความเป็นกลุ่มประเด็นและเขียนอธิบายประเด็นเป็นความเรียงอย่างละเอียด หลังจากนั้นกลับไปหาผู้ให้ข้อมูล เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและตรวจสอบการแปลความหมายของผู้วิจัย แล้วกลับมาแก้ไขข้อมูลอีกครั้งจนมั่นใจว่าได้ข้อมูลที่อึดตัว

ผลการวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอันเป็นผลมาจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

การศึกษาครั้งนี้พบว่า ตั้งแต่ชุมชนบ้านรวมมิตร ได้เปิดตัวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปี พ.ศ.2518 เป็นต้นมา ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน โดยด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน มีการปรับปรุงระบบคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มีการจัดระเบียบหมู่บ้านและการจัดวางผังภายในบริเวณหมู่บ้าน มีการกำหนดกฎกติกาของชุมชนในการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว นอกจากนี้ สภาพลักษณะของบ้านเรือนที่อยู่อาศัยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว ลักษณะตัวบ้านบ่งบอกถึงความเป็นชนเผ่าต่างๆ โดยมีหลังคาด้วยสังกะสี กระเบื้อง และหญ้าคา แต่ในปัจจุบันสภาพอาคารบ้านเรือนหลายหลังเป็นการก่อสร้างสองชั้น และการออกแบบรับวัฒนธรรมจากสังคมภายนอกชุมชนเข้ามาทำให้ความเป็นชุมชนชาติพันธุ์ดั้งเดิมเริ่มเปลี่ยนไป ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ในภาพรวมของชุมชนดีขึ้น ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่มีงานทำ มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น จากเคยทำการเกษตรมาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เกิดอาชีพใหม่ขึ้นมากมาย เช่น ขายของที่ระลึก บริการล่องแพและบริการทัวร์ล่องเกวียน เป็นต้น จากการเปลี่ยนแปลงอาชีพของคนในชุมชน ซึ่งแต่ก่อนประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ส่งผลให้พื้นที่ป่าของชุมชนบ้านรวมมิตร ที่เคยถูกทำลายไปได้มีโอกาสฟื้นเติบโตขึ้นใหม่อีกครั้ง ด้านสังคมและวัฒนธรรม จากกระแสวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามากับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีส่วนทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด ส่งผลให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม ประเพณีของคนในชุมชนและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการหวงแหนวัฒนธรรมของตนเองเริ่มลดน้อยลง

2. ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อชุมชนบ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

การศึกษาครั้งนี้กำหนดผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อชุมชนบ้านรวมมิตรใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ผลการศึกษาสามารถสรุปผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนี้

2.1 ผลกระทบด้านบวก ด้านสภาพแวดล้อม ส่งผลให้ชุมชนมีการจัดระเบียบหมู่บ้านและการจัดวางผังภายในบริเวณหมู่บ้านอย่างเป็นระบบ อาทิ มีการจัดระเบียบสภาพแวดล้อมบริเวณปางช้างเป็นที่พักช้างและมีที่ขึ้นช้าง และมีการขายสินค้าของที่ระลึก และขายอาหารช้าง มีการปรับปรุงบริเวณสถานที่สำหรับเตรียมไว้เป็นที่พักช้างแห่งใหม่ ให้มีสภาพพื้นที่มีป่าไม้ร่มรื่นเหมาะสำหรับเป็นที่พักให้ช้างระหว่างรอบการนักท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ มีการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน โดยจัดให้มีป้ายบอกเส้นทางตลอดสาย ทำให้การเข้าถึงชุมชนบ้านรวมมิตรสะดวกยิ่งขึ้น ด้านเศรษฐกิจ มีการพัฒนาสินค้าของชนเผ่าต่างๆ เช่น เสื้อผ้า ของที่ระลึก ที่ทำเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าแต่ละเผ่า ส่งผลให้คนในชุมชนมีงานทำและรายได้เพิ่มขึ้น ด้านสังคม จากกระแสวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามากับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่งผลให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกเกิดการพัฒนาตนเอง พึ่งพาตนเอง คิดเป็นทำเป็น มีความพยายามในการเรียนรู้และพัฒนาตลอดเวลา เช่น การพัฒนาทางด้านภาษา เพื่อรองรับต่อการท่องเที่ยว ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ด้านวัฒนธรรม มีการสืบสานและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนแต่ละชนเผ่า เช่น มีการทำงานด้านฝีมือ มีการปัก ทอ เย็บเสื้อผ้าแบบดั้งเดิมให้นักท่องเที่ยวได้ชมพร้อมกับจำหน่าย ทำให้ชุมชนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจในความรู้สึกรักเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในทรัพยากรของชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกัน

2.2 ผลกระทบด้านลบ เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น 1) ปัญหาการเพิ่มขึ้นของขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่างๆ 2) ปัญหามลพิษทางอากาศและมลพิษทางเสียงที่เกิดจากเรือหางยาวรับส่งนักท่องเที่ยว ด้านเศรษฐกิจก่อให้เกิดปัญหา 1) การกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง 2) การแบ่งปันผลประโยชน์ไม่เป็นธรรมไม่โปร่งใส 3) การทำธุรกิจของผู้ประกอบการที่เน้นการทำธุรกิจมากกว่าการทำเพื่อการอนุรักษ์ และได้ประโยชน์โดยตรงจากการทำให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว ด้านสังคมก่อให้เกิดปัญหา 1) ความขัดแย้งระหว่างคนในชุมชน 2) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านวัฒนธรรมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 1) ด้านความเชื่อ 2) การแต่งกาย 3) การใช้ภาษา และ 4) วัฒนธรรมในการอยู่อาศัย โดยผู้ให้ข้อมูลให้ความเห็นว่าผลกระทบดังกล่าวเป็นผลกระทบทางอ้อม เมื่อมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้ามาในชุมชน ทำให้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อรองรับต่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในด้านการใช้ภาษา เพื่อที่จะสามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้

3. แนวทางการลดปัญหาผลกระทบและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านรวมมิตรตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อชุมชนบ้านรวมมิตร ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เสนอแนวทางการลดปัญหาผลกระทบไว้ 4 ประเด็นหลักคือ ในด้านสิ่งแวดล้อม ควรส่งเสริมความร่วมมือในการอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมภายในชุมชนแก่นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ ด้านเศรษฐกิจ ควรปรับระบบการบริหารงานโดยเน้นการเพิ่มกิจกรรมการสร้างรายได้และแบ่งผลประโยชน์ตอบแทนให้กับชาวบ้านอย่างชัดเจน ด้านสังคม ควรเน้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในกิจกรรมของชุมชน ด้านวัฒนธรรม ควรส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการร่วมกันสร้าง ร่วมกันรักษาเพื่อให้คงสภาพความเป็นบ้านรวมมิตรไว้

สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านรวมมิตรให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผู้ให้ข้อมูลหลักเสนอไว้ 5 ประเด็นคือ 1) ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ผู้ประกอบการธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวในการร่วมกันรักษาระบบนิเวศให้กับชุมชนมากกว่าการมุ่งเน้นหารายได้ที่เป็นตัวเงิน 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรท้องถิ่นในการร่วมกันจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวและวางแผนการอนุรักษ์ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน 3) ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งในแนวตั้งและแนวนอน โดยการประสานงานด้านข้อมูลข่าวสารและการจัดการร่วมกันทุกระดับภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและการรับผิดชอบร่วมกัน 4) ภาครัฐควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเน้นยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวภายใต้ปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้มีการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายในชุมชน และ 5) ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพและสร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้แก่ชุมชนเพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป

สรุป อภิปรายผล

1. สภาพการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอันเป็นผลมาจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านรวมมิตร ที่พบว่า สภาพแวดล้อมในชุมชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว อาทิ มีการพัฒนาในส่วนของระบบโครงสร้างพื้นฐาน ระบบคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สภาพลักษณะของบ้านเรือนที่อยู่อาศัยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่านโยบายในการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย ตามที่กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้เป็นปัจจัยหลักสำคัญในการเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของชุมชนบ้านรวมมิตรจึงทำให้ชุมชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว รวมทั้งระบบโครงสร้างพื้นฐานได้รับการพัฒนา ผลการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของรัชชัย มานิตย์ (2550) ที่พบว่า กระบวนการพัฒนาชุมชนถูกกระตุ้นจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพมากที่สุด

การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ ที่พบว่า เศรษฐกิจโดยรวมของชุมชนบ้านรวมมิตรดีขึ้นส่งผลให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพและชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของนักวิชาการหลายคน เช่น รัชชัย มานิตย์ (2550) นรุตม์ชัย อิมสุทธิ์ (2551) ปรียา บัวทองจันทร์ (2551) กษมา ประจง (2548) ปรรตนา ยศสุข และเฉลิมชัย ปัญญาดี (2550) ที่ต่างพบว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสร้างงาน ประชาชนมีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้นและมีรายได้เพิ่มขึ้น

ส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม และวัฒนธรรม ที่พบว่า กระแสวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามากับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีส่วนทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด การให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและประเพณีเริ่มลดน้อยลง ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของบุษบา สิทธิการ และคณะ (2551) ได้ทำการศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อสังคม และวัฒนธรรมในชุมชนการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและศิลปวัฒนธรรมเกิดขึ้นทั้งในด้านบวกและด้านลบในพื้นที่ท่องเที่ยว การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการบิดเบือนของศิลปวัฒนธรรม ความไร้ระเบียบของสังคม และการกระจุกตัวของรายได้ที่เกิดขึ้นเฉพาะในกลุ่มผู้มีอิทธิพลและมีอำนาจทางการเงิน

2. ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อชุมชนบ้านรวมมิตร พบว่า เมื่อมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้ามาสู่ชุมชนก่อให้เกิดผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ การเพิ่มขึ้นของขยะมูลฝอย เกิดปัญหามลพิษทางอากาศและทางเสียง เกิดผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาการกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง ปัญหาการแบ่งปันผลประโยชน์ไม่เป็นธรรม ผู้ประกอบการได้ประโยชน์โดยตรงเน้นการทำธุรกิจมากกว่าการทำให้เพื่ออนุรักษ์ เกิดผลกระทบด้านสังคม เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนในชุมชน ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่าจากการที่คนในชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์เข้ามาอยู่ร่วมกันภายในชุมชนบ้านรวมมิตร ความคิดเห็นในบางกิจกรรมจึงมีความขัดแย้งกันเพราะบางกิจกรรมให้ความสำคัญแก่ชนเผ่าใดชนเผ่าหนึ่ง ทำให้ชนเผ่าอื่นๆ ไม่สนใจเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน รวมทั้งก่อให้เกิดผลกระทบด้านวัฒนธรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ การแต่งกาย ภาษาและวัฒนธรรมในการอยู่อาศัย ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของรัชชัย มานิตย์ (2550) ที่ได้ศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น: กรณีศึกษาดำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้ชุมชนได้รับผลกระทบทางด้านกายภาพมากที่สุด การใช้ที่ดิน อาคาร และสิ่งก่อสร้าง เกิดความแออัด ไม่เป็นระเบียบ ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนโดยรวม การเพิ่มขึ้นของขยะมูลฝอย น้ำเสีย มลพิษทางอากาศ เสียงดังรบกวน ส่งผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน การท่องเที่ยวส่งผลให้เศรษฐกิจโดยรวมของชุมชนดีขึ้น แต่เมื่อพิจารณาถึงการกระจายรายได้ที่ชุมชนได้รับ ถือว่ายังไม่ทั่วถึง มีเพียงประชาชนส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวได้กลายเป็นตัวเร่งให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อความสัมพันธ์ของชาวบ้านภายในชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การไหลบ่าเข้ามาของวัฒนธรรมต่างถิ่น ส่งผลให้ลักษณะการบริโภค การแต่งกาย ภาษา ค่านิยม และความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนเริ่มเสื่อมถอยลง เกิดปัญหาสังคม ปัญหายาเสพติด ปัญหาลักทรัพย์ และปัญหาความแตกแยกภายในชุมชน

3. แนวทางการลดปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านรวมมิตร ควรมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมในการอนุรักษ์ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย ปรับระบบการบริหารงานแบบใหม่ที่เน้นการเพิ่มกิจกรรมการสร้างรายได้และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและแบ่งผลประโยชน์ตอบแทนให้ชัดเจน ควรให้ชาวบ้านแต่ละชนเผ่าเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการร่วมกันสร้าง ร่วมกันรักษา เพื่อให้คงสภาพความเป็นบ้านรวมมิตรไว้ ผลการศึกษาค้นคว้าสอดคล้องกับผลการวิจัยของบุษบา สิทธิการ และคณะ (2551) พบว่าในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อบริบททางสังคมและศิลปวัฒนธรรมของชุมชน การสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมของชุมชน ยกย่องเชิดชูศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมโดยส่งเสริมการเรียนรู้และสืบทอดอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความตระหนักและภูมิใจในตัวตน ให้ความรู้ ความเข้าใจในหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมการกระจายรายได้ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรม จึงจะสามารถป้องกันผลกระทบทางลบที่อาจเกิดขึ้นได้

สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านรวมมิตรให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เสนอไว้หลายแนวทาง อาทิ การสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ผู้ประกอบการธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวในชุมชนในการรักษาระบบนิเวศร่วมกันมากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจและการมีรายได้เพียงอย่างเดียว ผลการศึกษาค้นคว้าสอดคล้องกับแนวคิดของยศ สันตสมบัติ (2546) ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาการท่องเที่ยว ต้องมองถึงความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อมเป็นหลักหรือเป็นสำคัญ การท่องเที่ยวที่ไม่ใช่เป็นมุ่งหารายได้ที่เงินเป็นสำคัญ นอกจากนี้ คนภายในชุมชนต้องคิด

และทำร่วมกัน คนภายในชุมชนเป็นเจ้าของโครงการที่แท้จริง ดังนั้นจึงต้องช่วยกันสร้างองค์การของตนเอง ในการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยวที่จะเข้ามาในชุมชน

นอกจากนี้ ภาครัฐควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเน้นยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวภายใต้ปัจจัยที่เอื้ออำนวยเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่านโยบายของการท่องเที่ยว จากภาครัฐ ยังไม่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชนบ้านรวมมิตรอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของ Hall and Lew (1998) ที่ระบุว่านโยบายและแผนการท่องเที่ยวมักถูกกำหนดโดยหน่วยงานหรือบุคลากรภาครัฐ ซึ่งมักจะตอบสนองต่อความคิดเห็นและความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์ระดับสูง แต่ในขณะเดียวกันกลับไม่เคยให้ความสนใจกับปัญหาผลกระทบและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นฝ่ายถูกท่องเที่ยวมาโดยตลอด ดังนั้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านรวมมิตรอย่างยั่งยืน ภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ศักยภาพของหน่วยงานต่างๆ ในการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนท้องถิ่นบ้านรวมมิตร ส่งเสริมการจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ตลอดจนการพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลทั้ง 4 มิติ คือ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิต การกระจายรายได้อย่างทั่วถึงเป็นธรรม และรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการศึกษาพบว่าผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้คนในชุมชนหวงแหนวัฒนธรรมของตนเองเริ่มลดน้อยลง ดังนั้น เพื่อประโยชน์แก่การฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ดีงามที่อาจเลือนหายไป ภาครัฐจึงควรส่งเสริมและกำหนดแผนกลยุทธ์มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาชุมชนบ้านรวมมิตรให้เป็นสถานที่สำหรับการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในด้านศิลปะและหัตถกรรม โดยการถ่ายทอดจากผู้อาวุโสหรือปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อใช้วัฒนธรรมและประเพณีที่มีความลึกซึ้งเป็นเครื่องมือในการดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนต่อไป
2. การอยู่ร่วมกันของคนหลากหลายชาติพันธุ์ บางกิจกรรมให้ความสำคัญแก่ชนเผ่าใดชนเผ่าหนึ่ง ทำให้ชนเผ่าอื่นๆ ไม่สนใจเข้าร่วมในกิจกรรม ดังนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านรวมมิตรที่มีประสิทธิภาพ ผู้นำชุมชนจึงควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกชนเผ่า ในการร่วมกันวางแผนและจัดการการท่องเที่ยว รวมทั้งมุ่งเน้นการแบ่งปันผลประโยชน์ที่สร้างความเป็นธรรม มุ่งเน้นการกระจายความรับผิดชอบและกำหนดบทบาทหน้าที่ โดยการเปิดโอกาสให้คนภายในชุมชนได้ร่วมคิดและลงมือปฏิบัติร่วมกันในกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาศักยภาพและพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนบ้านรวมมิตรในการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนแบบยั่งยืน
2. ควรศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
3. ควรศึกษารูปแบบความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนและภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านรวมมิตร

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559. 17 มีนาคม 2556, จาก http://www.tica.or.th/images/plan_tourism2555-2559/2555-2559.pdf
- กรมการท่องเที่ยว. (2552). สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ปี 2549-2552. 27 มกราคม 2556. http://www.cots.go.th/cr_develop.php
- กษมา ประจง. (2548). ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านศรีฐาน ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, เลย.
- ทิพย์พรรณนา เทียงธรรม. (2548). การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา หมู่บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- รัชชชัย มานิตย์. (2550). ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น: กรณีศึกษาตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นรรัตน์ชัย อิมสุทธิ. (2551). ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร. นครปฐม.
- นิพล เชื้อเมืองพาน. (2542). แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา: วนอุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- บุษบา สิทธิการ สิริวัฒนา ไจมา และจันทอน คำแสน. (2551). ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, เชียงราย.
- ปรารธนา ยศสุข และเฉลิมชัย ปัญญาดี. (2550). ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อชุมชนและครัวเรือนในชุมชนที่มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชนบทภาคเหนือของประเทศไทย. ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- ปรียา บัวทองจันทร์. (2551). ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจและสังคม: กรณีศึกษาจังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

- ภารดี ยโสธรศรีกุล. (2554). การท่องเที่ยวและการเปลี่ยนแปลงสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 31(4), 138.
- ยศ สันตสมบัติ. (2546). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร. เชียงใหม่: วิทอินดีไซน์ จำกัด.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2556). สรุปสถานการณ์ท่องเที่ยวภายในประเทศ จังหวัดเชียงราย พ.ศ 2552-2554. จาก <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries23.html>
- Bogdan, C., Biklen, Sari Knopp. (1992). **Qualitative Research for Education an Introduction to Theory and Methods**. Boston: Allyn and Bacon.
- Hall C. M. and Lew, A. (1998). **Sustainable Tourism: A Geographical Perspective**. New York: Longman.
- Leonard, V. W. (1989). A Heideggerian phenomenologic perspective on the concept of the person. **Advances in Nursing Science**, 11(4), 40-55.